

İSTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I

AMASYA GÖRÜŞMESİ, SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ,
MİSAKİ MİLLİ, İSTANBUL'UN İŞGALİ

HAFTA 9

Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ

ALİ RIZA PAŞA HÜKÜMETİ, AMASYA GÖRÜŞMELERİ VE SONUÇLARI

**Ali Rıza Paşa Hükümeti,
2 Ekim 1919 tarihinde
büyük ölçüde
Kuvayi Milliye'nin
etkisi ile kurulmuştur.**

Ali Rıza Paşa

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ALİ RIZA PAŞA HÜKÜMETİ'NE TEKLİFLERİ

1. Erzurum ve Sivas Kongreleri'nce kabul edilen ilkelere saygılı davranılarak, Kuvayi Milliye'ye yardımcı olunacak,

2. Mebuslar Meclisi toplanıncaya kadar milletin geleceğini belirleyecek her hangi bir taahhüde girişilmeyecek,

3. Kuvayi Milliye hareketine katılmış olanlara yönelik takiplere son verilecek,

4. Barış konferansına tayin edilecek kişiler, Kuvayi Milliye'den yana olan ve milletin güvenini kazanmış, bilgili ve yetenekli kişilerden seçilecek,

5. İşgal güçlerinin Türk basınına yönelik sansürü kaldırılacak

ISTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

Amasya Görüşmeleri

ve

Amasya Protokolü

(20-22 Ekim 1919)

Salih Paşa, Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Orbay

Mustafa Kemal Paşa, Rauf Orbay ve Bekir Sami Beylerle birlikte 18 Ekim 1919'da Amasya'ya gelerek Salih Paşa ile 20 Ekim'de görüşmelere başladılar ve Sivas Kongresi'nce kabul edilen esaslar üzerinde görüşmeler başladı.

Amasya Protokolünün Maddeleri

1. Mondros Ateşkes Antlaşması ile tespit edilmiş olan Türk vatanının bütünlüğü ve bağımsızlığının sağlanması,

2. Azınlıklara siyasî ve sosyal dengemizi bozacak türde ayrıcalıklar verilmemesi,

3. Hükümet karşıtı faaliyetlerde bulunulmaması,

4. Sivas Kongresi'nde kabul edilen kararların Mebuslar Meclisinde de kabul edilmesi,

5. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti'nin hukuka uygun bir cemiyet olarak kabul edilmesi,

6. Mebuslar Meclisinin Anadolu'nun emniyetli bir yerinde

Temsil Heyeti ve hükümet arasında gizli bir protokol de imzalanmıştır.

Bu protokole göre;

- * Kuvayi Milliye'ye katılmış memurların yerlerinden oynatılmaması,
- * Kuvayi Milliyeci komutan ve idareciler hakkında soruşturma yapılmaması,
- * İşgal olayları karşısında hükümetçe teşebbüslerde bulunularak mitingler tertip edilmesi hususları benimsenmiştir.

- * Amasya Görüşmesi, Temsil Heyeti'nin İstanbul Hükümeti tarafından resmen tanınması anlamına geliyordu.
- * 7 Kasım 1919'da Mebusan Meclisi için genel seçimler yapıldı. İtilâf Devletleri seçime engel olmadılar.
- * Ülke genelinde yapılan seçimlerde pek çok Kuvayi Milliye lideri Osmanlı meclisine mebus olarak girmeye hak kazandı.
- * Mustafa Kemal Paşa da bu meclise Erzurum mebusu sıfatıyla seçildi.

16 Kasım 1919'da Sivas'ta yapılan komutanlar toplantısında;

* Meclisin İstanbul'da toplanması zarureti doğduğu belirtilerek burada millî teşkilâtın takip ettiği programı mecliste savunacak kuvvetli bir grup olunması gerekliliği,

* Komutanların millî teşkilâtı daha da güçlendirmek için çalışmaları, halkı da millî teşkilât etrafında toplayarak silâhlandırmaları,

* Paris Konferansı'nda Türkiye aleyhine alınacak kararların reddedilmesi gerektiği görüşü kabul edildi.

TEMSİL KURULU'NUN (HEYETİ TEMSİLİYE'NİN) ANKARA'YA GELİŞİ, SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ VE MİSÂK-I MİLLÎ

Temsil Kurulu'nun Ankara'ya Gelişi 27 Aralık 1919

Meclisin İstanbul'da toplanması kesinleşince Temsil Heyeti meclis çalışmalarını yakından izleyebilmek için Ankara'yı kendine merkez seçti çünkü Ankara'nın şu avantajları vardı.

1. Ulaşım ve haberleşme olanakları elverişli olması.
2. Batı Anadolu cephesine yakın olması
3. Anadolu'nun ortasında yer alması
4. Anadolu'nun güvenli bir yerinde olması

* Mustafa Kemal, genel durumu daha yakından izlemek üzere, idare ve sevk sorumluluğunu da üzerine alarak, İstanbul'a ve cephelere tren hattı ile bağlı Ankara'ya gelmeyi daha uygun buldu.

* Mustafa Kemal'in 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelişi ile bu şehir, Millî Mücadele ve bağımsızlık dâvasının odağı, millet egemenliğinin de merkezi oldu.

* Sivas'ta olduğu gibi, Ankara'da da Heyet-i Temsiliye adına **Hakimiyet-i Milliye** gazetesi

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 14 Ağustos 1922 tarihli sayısının ilk sayfasında Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın TBMM reisiğine seçildiği yazıyor

Mebusan Meclisinin Toplanması ve Misâk-ı Millî Kararlarını Alması

Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya Gelişi

- İstanbul Hükümeti ile Temsil Kurulu arasında **Amasya Görüşmelerinde** alınan kararlar doğrultusunda İstanbul'da Mebusan Meclisinin açılacağı kesinleşmesi üzerine Anadolu'da seçimler yapılmıştır.
- **Mustafa Kemal** de bu seçimlerde **Erzurum Milletvekili** olarak seçilmiş ve İstanbul'da toplanacak olan **Mebusan Meclisi'nin çalışmalarını yakından takip etmek amacıyla** Temsil Kurulu ile birlikte Sivas'tan Ankara'ya gelmiştir. **(27 Aralık 1919)**
- **Ankara bu tarihten itibaren milli mücadelenin yönetim (idare) merkezi olmuştur.**

Ankara'nın Milli Mücadele'nin fiili merkezi olarak seçilme nedenleri

- ✓ İşgal edilmemiş, **savunmaya elverişli, müstahkem (korunaklı)** bir şehir olması
- ✓ **Anadolu'nun her yanı ile ulaşım ve haberleşme ağının iyi olması** (telgraf hatları, tren yolları v.b.)
- ✓ Yunanlılarla mücadele edilen **Batı Cephesi'ne** ve Fransızlarla mücadele edilen **Güney Cephesi'ne yakın olması**
- ✓ İstanbul'a yakın olması ve **Mebusan Meclisi'nin çalışmalarını daha yakından izleme imkânının bulunması**
- ✓ Ankara'da **ulusal örgütlerin güçlü olmasıdır.**

ÖRNEK SORU

Amasya Görüşmeleri'nden sonra Son Osmanlı Mebusan Meclisinin İstanbul'da toplanacağı kesinleşince, Mustafa Kemal Meclis-i Mebusanın çalışmalarını daha yakından takip edebilmek amacıyla Temsil Heyeti üyeleri ile birlikte Ankara'ya geldi.

Mustafa Kemal'in bu iş için Ankara'yı seçmesinde aşağıdaki faktörlerden hangisi etkili olmamıştır?

- A) Milli Mücadele'de en önemli cephe olan Batı Cephesi'ne yakın olması
- B) Ankara'da Kazım Karabekir'e bağlı 15.Kolordunun bulunması
- C) Anadolu'nun ortasında merkezi bir konumda bulunması
- D) İç kesimlerde olması nedeniyle güvenlikte olması

➤ **Mustafa Kemal, Ankara'da Milli mücadele taraftarı mebuslara yaptığı görüşmelerde şu isteklerde bulundu.**

- 1-Kendisinin gıyaben meclis başkanı seçilmesi
- 2-Ali Rıza Paşa Hükümetine güvenoyu verilmesi

3-Misak-ı Milli kararlarının alınması

4-Mecliste bir Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun oluşturulması

- Son Osmanlı Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'da toplanmıştır.
- Erzurum Milletvekili seçilen ancak Ankara'da kalan Mustafa Kemal, daha önce kararlaştırıldığı halde meclis başkanlığına seçilmemiştir.
- Ankara'da kararlaştırılan "Müdafaa-i Hukuk Grubu" da kurulmamış, yerine "Felah-ı Vatan" grubu kurulmuştur.
- Bununla birlikte bu meclis, millî davaya inanan milletvekillerinin çabalarıyla 28 Ocak 1920'de Misak-ı Millî'yi kabul etmiş ve 17 Şubat 1920'de basında yayınlayarak (bütün yabancı parlamentolara) dünyaya duyurmuştur.
- Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin en önemli hizmeti, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde kabul edilen barış şartlarını öngören Misâk-ı Millî'yi, olağanüstü şartlara rağmen kabul ve ilan etmesidir.

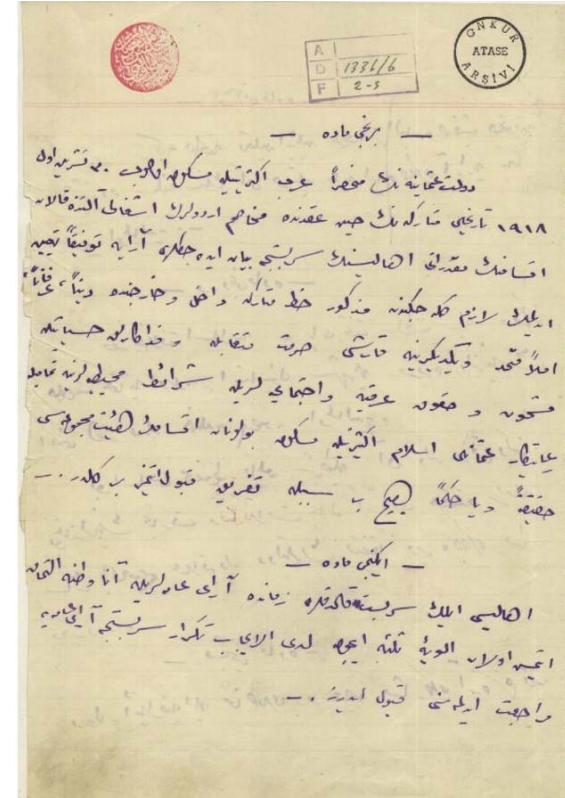

Misâk-ı Millî Kararları

1. 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığı zaman, düşman ordularının işgali altında bulunan ve çoğunluğu ile Arap olan yerlerin kaderi, ora halkının serbestçe vereceği karara bağlı kalacaktır. Bunun dışında kalan ve o gün işgal edilmeyen Türk ve İslâm çoğunluğunun bulunduğu bölge bölünmez ve ayrılmaz bir bütün sayılacaktır.
2. Halkın oyu ile ana vatana katılmış olan Elviye-yi Selâse (üç vilâyet) Kars, Ardahan ve Artvin için gerekirse tekrar halkın oyuna müracaat edilecektir.
3. Türkiye ile yapılacak barışa bırakılan Batı Trakya'nın hukukî durumunun tespiti de, halkın tam bir serbestlikle verecekleri oya uygun olacaktır.
4. İstanbul şehri ve Marmara'nın güvenliği her türlü tehlikeden uzak kalmalıdır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nda ticarî serbesti ve ulaştırma, ilgili devletlerin oy birliği ile verecekleri karara bağlı kalacaktır.
5. Azınlıkların hakları, komşu memleketlerdeki Müslüman ahalinin haklarının korunması şartı ile kabul edilecek ve sağlanacaktır.
6. Millî ve iktisadî gelişmemizi mümkün kılmak amacıyla tam serbesti ve istiklâl sağlanması, siyasî, adlî, malî gelişmemize engel olan sınırlamaların kaldırılması gerekmektedir. Borçlarımızın ödenmesi de bu esaslara tâbidir.

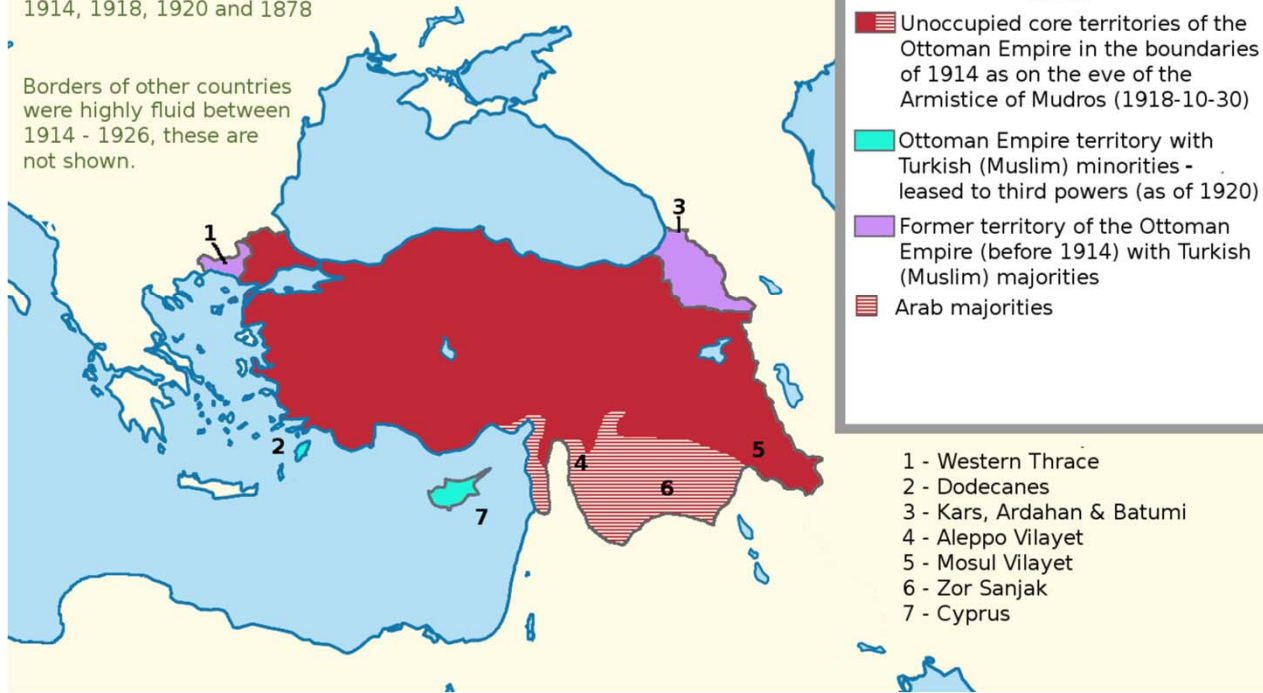
1922 yılında bastırılan Misâk-ı Milli tablosu ve Mîsâk-ı Millî'nin orijinal metni

Conceptual map based on the claims of the Misak-ı Milli with known territorial borders from 1914, 1918, 1920 and 1878

Borders of other countries were highly fluid between 1914 - 1926, these are not shown.

1914 - 1920

1920 Misak-ı Milli designated territories for a Turkish nation
- = 1920 = -

- Unoccupied core territories of the Ottoman Empire in the boundaries of 1914 as on the eve of the Armistice of Mudros (1918-10-30)
- Ottoman Empire territory with Turkish (Muslim) minorities - leased to third powers (as of 1920)
- Former territory of the Ottoman Empire (before 1914) with Turkish (Muslim) majorities
- Arab majorities

- 1 - Western Thrace
- 2 - Dodecanes
- 3 - Kars, Ardahan & Batumi
- 4 - Aleppo Vilayet
- 5 - Mosul Vilayet
- 6 - Zor Sanjak
- 7 - Cyprus

1. Batı Trakya
2. On İki Ada
3. Kars, Ardahan ve Batum
4. Halep Vilayeti
5. Musul Vilayeti
6. Deyr-i Zor Sancağı
7. Kıbrıs

MİSÂK-I MİLLİ

- Mustafa Kemal Paşa'nın çok daha önceleri ileri sürdüğü fikirlerin uygulanmasıdır.
- Son Osmanlı parlâmentosunun bu fikirleri kabul etmesi, Mustafa Kemal Paşa'nın bir zaferidir.

Misak-ı Milli ve Son Osmanlı Meclisinin Toplanması

KABSAR

**MİSAK-I MİLLİ
MADELERİ**

- Kapitülasyonlar
- Araplar
- Boğazlar
- Sınırlar
- Azınlık
- Referandum

- Amasya Görüşmeleri sonucunda İstanbul Hükümeti; Meclis-i Mebusan'ın toplanmasını kabul edince seçimler yapıldı.
- **İtilaf Devletleri**, işgal altındaki bölgeler de dâhil olmak üzere **seçimleri engelleyecek bir harekette bulunmadılar.**
- **Çünkü İtilaf Devletleri** İstanbul'u denetim altında tuttukları ve **meclisin, kendilerinin sunacağı barış şartlarını kabul edeceğini düşündükleri için** seçimlere ve meclisin toplanmasına karışmamışlardır.

ÖRNEK SORU

Mustafa Kemal, bu toplantıya katılmadı. Mebusan Meclisine seçilen milletvekillerinin birçoğu ile Ankara'da görüşerek Mecliste alınacak milli kararlar konusunda bir anlaşma sağlandı. Mustafa Kemal, mecliste bir Müdafaa-i Hukuk grubu kurmalarını istedi. Fakat milletvekilleri onun yerine Felah-ı Vatan Grubu adıyla bir grup kurdular. **Mustafa Kemal'in milletvekillerinden mecliste bir grup kurmalarını istemesindeki amaç aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İstanbul Hükümeti ile birlikte hareket etmek
B) Milli mücadele doğrultusunda kararlar alınmasını sağlamak
C) İtilaf Devletlerinin meclise baskı yapmalarını önlemek
D) İstanbul'daki milletvekillerinin sayıca az olması

- Seçimleri genelde **Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin desteklediği adaylar** kazandı. Seçimlerde **Mustafa Kemal Erzurum'dan milletvekili** seçilmiştir.
- Mustafa Kemal Paşa, **İstanbul'a gidecek milletvekillerinden;**
- ✓ **kendisinin gıyaben Meclis Başkanı seçilmesi,**
  - Mustafa Kemal'in İstanbul'da toplanacak olan Mebusan Meclisi'ne başkan seçilmek istemesinin nedeni: **dağıtılması halinde başkanlık yetkisini kullanarak, Meclisi Anadolu'da daha güvenli bir yerde toplayabilmektir.**
- ✓ **Meclis'te Müdafaa-i Hukuk Grubu oluşturulması,**
- ✓ **Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı ile ilgili kararlar alınmasını istemiştir.**

- 12 Ocak 1920'de İstanbul'da Osmanlı Mebusan Meclisi son kez toplanarak çalışmalarına başladı.
- Mustafa Kemal, **meclis başkanlığına seçilemedi. Müdafaa-i Hukuk Grubu oluşturulamadı.** Bunun yerine **Felah-ı Vatan (Vatanın Kurtuluşu)** adlı yeni bir grup kuruldu.
- ✓ Mustafa Kemal'e söz verip amaçlarından uzaklaşan milletvekillerinin bu davranışlarının nedeni: **saltanata bağlı olduklarını göstermek istemeleri ve İtilaf Devletleri'nin baskısından çekinmeleridir.**
- Meclisteki çalışmalar sonucunda 28 Ocak 1920'de Mebusan Meclisi'nde Türk milleti için çok önemli olan **Misak-ı Milli (Milli Ant / Yemin)** kabul edilmiştir.

Misâk-ı Millî, her şeyden önce millî ve bölünmez bir Türk vatanının sınırlarını çizmiştir.

Türkler bu kararlarla İtilâf Devletleri ile yapacakları barışın temel esaslarını bütün dünyaya duyurmuşlardır.

Misâk-ı Millî aynı zamanda bağımsızlık şuuruna erişmiş bir milletin asgarî haklarını açıklayan bir belge niteliğindedir.

Ali Rıza Paşa Kabinesi, İtilâf Devletleri'nin baskısıyla çekilmiş, yeni kabineyi Salih Paşa kurmuştu.

İSTANBUL'UN İŞGALİ (16 MART 1920)

- Misâk-ı Millî kararlarının alınması işgal güçlerinin hoşuna gitmedi.
- İşgal güçleri, Mebusan Meclisi'ni kesin olarak cezalandırmayı kararlaştırdılar.
- 16 Mart 1920 günü İstanbul, işgal devletlerinin askerî birliklerince resmen ele geçirildi.
- Böylece son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı düşman süngüsü altında zorla kapattırılmıştır.
- İşgal güçleri, hükümete bir ultiimatom vererek, Kuvayi Milliye'ye taraftar gördükleri Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa'nın istifasını istediler.
- Bir kısım mebusları tutuklayacaklarını belirttiler; Türkleri, Kuvayi Milliye lehine örgütleyen kamu kuruluşlarını bastılar. Yakalananlar Malta'ya sürgün edildi. (Mersinli Cemal Paşa, Cevat Çobanlı Paşa, Rauf Bey, Kara Vasıf Bey vb.)
- Salih Paşa kabinesi, Kuvayi Milliye'ye karşı başarısız görülerek 28 gün sonra istifa etmek zorunda bırakıldı. Padişah İngilizlerin isteği üzerine Damat Ferit Paşa'yı yeniden iktidara geçirmeye karar verdi.

Şehzadebaşı'ndaki Mızıka
Karakolu'nu basan İngiliz
askerleri tarafından öldürülen bir
Türk askeri. (16 Mart 1920)

- İşgalciler yayınladıkları beyannamede;
- İşgalin geçici olduğunu,
- Osmanlı Hükümeti'nin ve saltanatının gücünü artırmak için bu hareketi gerçekleştirdiklerini,
- Herkesin saltanat makamının vereceği emirlere uyması gerektiğini,
- Anadolu'da karşı hareketler görülürse, İstanbul'un Türklerden alınacağı tehdidinde bulundular.

Mustafa Kemal Paşa, yayınladığı beyanname ile işgal olayını protesto etti, işgalin haksız ve hükümsüz olduğunu dünyaya ilân etti. Kapatılan meclisin Ankara'da açılmasını ve bütün meclis üyelerinin Ankara'da toplantıya katılmalarını istedi.

Mustafa Kemal Paşa, 19 Mart 1920 tarihinde yayınladığı bir diğer genelgede, İstanbul meclisinden kaçıp Anadolu'ya geçebilenler ile milletin yeniden seçeceği kişilerden oluşacak meclisin Ankara'da toplanacağını açıkladı.

1- Sınırlar: Mondros Ateşkesi imzalandığı sırada Türk askerinin koruduğu, Müslüman Türk nüfusun çoğunluğu oluşturduğu vatan toprakları bir bütündür parçalanamaz.

- Bu karar daha önce Erzurum Kongresi'nde benimsenmiştir.
- **Milli sınırlara son ve kesin şekli verilmiştir.**
- Ulusal sınırlar Wilson İlkeleri'ne uyumluluk gözetilerek çizilmiştir.

2- Boğazlar: İstanbul ve Marmara'nın güvenliği sağlandığı takdirde, Boğazlar uluslararası ticarete açılabilir.

- Bu kararlar **siyasi ve askeri bağımsızlık** vurgulanmıştır.

3- Azınlık Hakları: Azınlıklara, komşu ülkelerdeki Türklere tanınan haklar oranında hak tanınacaktır.

- Avrupalı Devletlerin içişlerimize karışmasını engellemek ve **bağımsız bir devlet olduğumuzu kabul ettirmek** amaçlanmıştır.
- **Devletlerin eşitliği** prensibine uygun hareket edilmiştir.

4- Kapitülasyonlar: Siyasi, ekonomik ve mali gelişmemizi engelleyen ve hukuk alanında hâkimiyetimizi sınırlayan imtiyazlar kabul edilemez.

- Bu karar ile **kapitülasyonların kaldırılması** amaçlanmıştır. (Kapitülasyonlara ilk defa karşı çıkmıştır.).
- **Bağımsızlık ve egemenlik haklarımızdan taviz verilemeyeceği** vurgulanmıştır.

5- Arap Ülkeleri: Arapların oturduğu ülkelerin geleceği, o ülke halklarının kararına (**halk oylaması**) göre belirlenmelidir.

6- Batı Trakya: Bölgenin geleceğini belirlemek üzere **halkoyuna** başvurulmalıdır.

7- Elviye-i Selase: Kendi istekleriyle Türkiye'ye katılmış olan Kars, Ardahan ve Batum (Artvin)'da gerekirse **halkoyuna** başvurulmalıdır.

- Bu bölgelerde, **halkın çoğunluğu Türk ve Müslüman olduğundan**, serbest oylamanın çıkarlarımıza uygun olacağı düşünülmüştür.

İtilaf Devletleri'nin Misak-ı Milli Kararlarına Tepkileri

- **Misak-ı Milli kararlarının ilan edilmesi İtilaf Devletlerini rahatsız etti.** Hükümete ve Meclise baskı yaparak alınan bu kararların değiştirilmesini istediler.
- İstekleri kabul edilmeyen İtilaf Devletleri, **16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal ederek, Mebusan Meclisi'ni basıp dağıtmışlar**, milletvekili ve aydınları tutuklayarak sürgüne göndermişlerdir.

ÖNEMLİ

- ✓ **Ulusal sınırlarımız kesin olarak çizilmiştir.**
- ✓ Misak-ı Milli, **Türk milletinin ulusal sınırlar içerisinde bağımsız yaşama yeminidir.**
- ✓ **Ulusal bilince erişildiğini** göstermiştir.
- ✓ Misak-ı Milli'de **ulusal bağımsızlık ve ülke bütünlüğü** ile ilgili konular gündeme gelmiş, **ulusal egemenlik ilkesi ön plana çıkarılmıştır.**
- ✓ **Ulusal bağımsızlık mücadelesine yasallık kazandırmıştır.**
- ✓ **Kurtuluş Savaşı'nın programını ve temelini oluşturmuştur.**